

SOSYAL İNOVASYON KAVRAMSAL MODEL ÖNERİSİ

Arş. Gör. Dr. Yunus TOPSAKAL*

Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, (topsakal.yunus@gmail.com)

Prof. Dr. Nedim YÜZBAŞIOĞLU

Akdeniz Üniversitesi, Turizm Fakültesi, (nedim@akdeniz.edu.tr)

ÖZET

İnsanlık tarihinin başlarına kadar uzanan sosyal inovasyon Max Weber, Talcott Parsons ve Schumpeter'in araştırmalarıyla kavramlaşarak literatürdeki yerini almıştır. Son yıllarda ekonomiden işletmeye, bölgesel kalkınmadan politikaya bütün alanlarda ilgi çekmeye başlamıştır. Bundan dolayı çalışmanın amacı olarak sosyal inovasyon kavramı ve kapsamının belirlenmesi, sosyal inovasyon ve sosyal değişim ilişkisinin ortaya çıkarılması, literatür taraması sonucu bir sosyal inovasyon kavramsal modelinin önerilmesi olarak belirlenmiştir. Araştırma, sonucunda sosyal inovasyon koşul ve etkenlerini, sosyal, çevresel ve ekonomik sorunların belirlediği, çok çeşitli aktör ve paydaş tarafından uygulamaya konulan ve amacın sadece sosyal sorunları mevcutlara göre daha etkili ve verimli çözmek olduğu, bunun sonucunda da arzulanan sistemli sosyal değişimin yaşandığı bir süreç olarak tanımlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sosyal İnovasyon, Sosyal Değişim, Kavramsal Model.

SOCIAL INNOVATION CONCEPTUAL MODEL PROPOSAL

ABSTRACT

The issue of social innovation has a long history date back to Max Weber, Talcott Parsons and Schumpeter's researches. The social innovation has recently gained more attention among academicians from economy to management and development to policy. For that reasons the objective of this paper is to determine concept and context of social innovation, to reveal the relationship between social innovation and social change, to propose a conceptual model of social innovation based on literature review. In conclusion a social innovation definition is proposed. Social innovation is a process that triggered by social, environmental and economic problems faced by humanity, and implemented by various actors, and the only purpose of it to solve problems more effectively and efficiently than existing ones, and results in the desired systematic social change.

Keywords: Social Innovation, Social Change, Conceptual Model.

---

* Sorumlu Yazar

1. Giriş

İnovasyon, girişimcinin yeni kaynaklar oluşturarak veya mevcut kaynakların kullanım potansiyelini artırarak refah üretmesidir (Drucker, 1998). Dolayısıyla inovasyon, girişimciliğin belli bir fonksiyonudur. Becker ve Whisler (1967) ise inovasyonu bir fikrin, benzer hedefleri olan işletmelerden biri tarafından ilk defa uygulanmasıdır diye tanımlamaktayken; öte yandan Kaimen ve Schwartz (1982) bilimsel araştırmadan icada, geliştirmeye ve ticarileştirmeye kadar yeni bir ürün/hizmet veya üretim süreci yaratmaktaki tüm faaliyetler olarak tanımlamıştır.

İnovasyon teorisi Weber'in (1922) çalışmalarına ve Parsons'ın (1951) sosyal hareketler analizlerine kadar uzanan bir geçmişe sahiptir. Max Weber davranışların toplumsal değişim üzerindeki etkisi ile toplumsal düzen ve inovasyon arasındaki ilişkiyi tanımlamıştır (BEPA, 2011: 31). Daha sonra, Schumpeter (1934) inovasyonun rolü, toplumsal yapılarıdaki yapısal değişim ve kalkınmada girişimcilerin rolü ile ilgili geliştirdiği teoriler ile inovasyon konusunu daha ileriye taşımıştır. Schumpeter kalkınmanın anahtarı olarak girişimcilerin, toplumdaki yapısal değişimin ve inovasyonun rolünü ile ilgili geliştirdiği teori ile bir dönüm noktası yaratmıştır (BEPA, 2011: 31). İlk çalışmalar (Tarde, 1903; Kallen 1932; Ogburn, 1966) inovasyonun sosyo-kültürel boyutlarına vurgu yapmaktayken, zamanla ekonomik ve teknolojik boyutlara doğru kaymıştır. 19. yüzyılda ve 20. yüzyılda teknolojik süreçler ve ekonomik doktrin toplumsal kalkınmayı tetiklemiştir. 21. yüzyılda ise sistemli toplumsal değişimi tetiklemek için sosyal inovasyona odaklanılmaya başlanmıştır. Son birkaç yıldır sosyal inovasyona olan ilginin artması, ekonomi ve toplum hakkındaki düşünce biçiminde bir değişimin göstergesi olarak kabul edilebilir. Çünkü sosyal inovasyonun ortaya çıkışı, eski ekonomi ve toplum modellerinin başarısızlığını yansıtmaktadır. Daha genel bir ifadeyle, sadece iki aktörü temel alan geleneksel paradigma (kâr amaçlı örgütlerin elinde bulunan pazar ve devlet) artık toplumun giderek çeşitlenen ve büyüyen ihtiyaçlarını karşılayamaz duruma gelmiştir (Borzaga & Bodini, 2014: 419).

Günümüzde sosyal inovasyon kavramı dört teorik kaynaktan beslenmektedir. Bunlar; inovasyon, sosyal yatırım, değişim ve erişilebilir toplum olarak adlandırılmaktadır (BEPA, 2011). İnovasyon ile ilgili literatür daha çok yönetim çalışmalarından ortaya çıksa da inovasyon sosyal süreçleri de içermektedir. Örneğin, sosyal yatırım ve sosyal sermaye literatürleri sosyal inovasyon ve ekonomik büyüme ilişkisine odaklanmaktadır (Heckman & Navarro-Lozano, 2004). Değişim literatürü ise değişimin nasıl oluştuğu teorileriyle ilgilenmekteyken, erişilebilir toplum literatürü bilgi teknolojilerine odaklanmaktadır.

Bazı araştırmacılar tarafından sosyal inovasyon kavramının teorik destekler, veri setleri veya ilişkileri destekleyen modelleri olmayan sistemleşmemiş bir alan olduğu öne sürülmektedir (Howaldt & Schwarz, 2010; Franz vd., 2012). Sosyal inovasyonun ne olduğunu belirlemek ve tanımlamak için bazı çabalar sarf edilmesine rağmen, sosyal inovasyon kavramı halen belirsizliğini sürdürmektedir ve sosyal inovasyon ile ilgili bilgiler daha da karmaşıklaşarak artmaya devam etmektedir (Cajaiba-Santana, 2014). Bu sebeple, farklı politik alanlar, araştırma sahaları ve bölgesel perspektifler dışında teorik olarak sağlıklı bir sosyal inovasyon kavram ve kapsamına ihtiyaç bulunmaktadır. Ayrıca aynı zamanda Jessop vd.'nin (2013) bahsettiği gibi 1980 yılından itibaren sosyal inovasyon ile ilgili yapılan kavramsal ve teorik katkıların konumlandırılması için önemli çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Dolayısıyla,

çalışmanın amacı sosyal inovasyon kavramı ve kapsamının belirlenmesi, sosyal inovasyon ve sosyal değişim ilişkisinin ortaya çıkarılması, literatür taraması sonucu bir sosyal inovasyon kavramsal modelinin önerilmesi olarak belirlenmiştir.

2. Sosyal İnovasyon

Günümüzde birçok araştırmacının sosyal inovasyon konusuna yoğunlaşmaya başladığı gözlemlenmektedir. Dolayısıyla birçok sosyal inovasyon kavramı literatüre girmiş ve girmeye devam etmektedir. Bu tanımlardan bazıları iş dünyası ve organizasyon alanında yönetim süreçlerine ve motivasyona bazıları ise çıktıya odaklanmıştır. Sosyal inovasyon kavramı sosyo-ekonomi araştırmacıları tarafından da yoğun ilgi görmüştür. Sosyal inovasyon sosyal bilimler içinde uzun bir geçmişe sahiptir. Klasik sosyologların önde gelen düşünürlerinden Durkheim ve Weber sosyal inovasyon ile ilgili çalışmalar yapmamış olmalarında rağmen, geliştirdikleri teoriler ile 19. yüzyılın tekno-ekonomik inovasyonlarına öncülük eden toplumsal dönüşümü keşfetmiştir (Moulaert, 2009). İşletme araştırmalarında sosyal inovasyon yönetim yapılarının araştırılmasında, müşteri ilişkilerinin yeni türlerini araştırmada (Denning & Dunham, 2010) ve iş modelleri geliştirmede (Ridley-Duff & Bull, 2011) kullanılmaktadır. Bölge çalışmalarında ise yönetimin, toplumsal oluşumun ve toplumsal katılımın yeni türlerini geliştirmede sosyal inovasyonun potansiyeli araştırılan önde konulardan biri olmuştur (MacCaullum vd., 2009).

2006 yılında Muhammed Yunus ve Grameen Bank ihtiyaç sahibi gelir düzeyi düşük bireyler için ekonomik ve sosyal kalkınma yaratma amaçlarından dolayı Nobel Barış Ödülü ile ödüllendirilmiştir. Bu ödülü Muhammed Yunus ve Grameen Bank basit fakat dünya genelinde sosyal inovasyona neden olan geliştirdiği fikir için almıştır. Bu fikir ise mikro-krediler oluşturarak yoksul halka bankacılık hizmeti sağlamaktır. Dünya genelinde sosyal inovasyona dönüşen önde gelen bazı fikirler ise ticaret fuarları, e-öğrenme, mahalle kreşleri ve onarıcı adalet olarak sayılabilir. Bu örneklerde olduğu gibi sosyal inovasyon düşüncesi toplumun karşı karşıya kaldığı sosyal, çevresel ve ekonomik sorunları çözme fikrine dayanmaktadır. Sosyal inovasyon uygulamaları disiplinler arası ve çok uluslu ağlara ihtiyaç duymaktadır. Sosyal inovasyon yeni hizmetler tasarlamak, sunmak ve sürdürmek için gerçekleştirilmektedir. Sosyal hizmetler, sağlık ve eğitim gibi diğer kamu sektörü hizmetlerinde faaliyet gösteren üçüncü sektör örgütler toplumsal sorunların çözümü için çok çeşitli sosyal inovasyon projeleri uygulamaktadırlar (Arrow, 1963). Örneğin Unilever Vakfı, kurumsal misyonunu hijyen, temiz içme suyuna erişim, temel beslenme olanakları sunmak ve bireylerin özgüvenlerini arttırmalarına yardım etmek olarak belirlemiştir. Vakıf'ın iddiasına göre, Unilever işbirlikleri ile 14,5 milyondan fazla bireyin yaşamında pozitif sosyal etkiye sahip olmuştur (Sustainable Living, (n.d.)).

Sosyal inovasyon sosyal uygulamaların uygulanmasına rehberlik eden ve genellikle de mevcut metotlar yerine yeni metotlar oluşturarak toplumsal değişimi tetiklemekte veya değişimin önündeki direnci esnetmektedir (Giddens, 1984). Alvord, vd.'nin (2004) tanımına göre sosyal inovasyon; sürdürülebilir sosyal değişim için gerekli olan fikirleri, yetenekleri, sosyal düzenlemeleri ve kaynakları harekete geçiren ve böylelikle toplumdaki sorunlara odaklanan yenilikçi/yaratıcı çözümler üreten bir süreçtir. Daha genel ifadeyle, Tucker vd. (2007) sosyal inovasyonu; sosyal amaçlar ile örtüşen yeni fikirler olarak tanımlamıştır.

Moulaert vd.'ne (2005) göre, sosyal inovasyonun üç temel boyutu vardır. Birincisi bireylerin karşılanmamış ihtiyaçlarını karşılamak olan ürün boyutudur. İkincisi süreç boyutudur ve yönetim bağlamında toplumun yoksun tabakaları dahil tüm tabakalarda katılımı artırarak sosyal ilişkilerdeki değişimi ifade etmektedir. Üçüncüsü ise güçlendirme boyutudur. Bu boyut sosyo-politik kapasitenin artırılması ve birey ihtiyaçları için gerekli olan kaynaklara erişimi ifade etmektedir. Avrupa Birliği sosyal inovasyonun bu üç unsurunu kapsayacak biçimde genel bir sosyal inovasyon tanımı yapmıştır. Sosyal inovasyon; eş zamanlı olarak sosyal ihtiyaçları alternatiflerine göre daha etkili bir şekilde karşılayan ve yeni sosyal ilişkiler veya birliktelikler yaratan ürünler, hizmetler, modeller gibi yeni fikirlerdir... İnovasyonlar sadece topluma fayda sağlamakla kalmaz onun harekete geçme yeteneğini de artırırlar (BEPA, 2011:9). Dolayısıyla sosyal inovasyonların toplumda fırsat eşitliği ya da fırsatlara erişim eşitliğini sağlamakta önemli bir aracı role sahip olduğu söylenebilir.

Bir değer olarak sosyal inovasyon kavramı toplumun özgürlüklere ve demokratik kazanımlara sahip çıkma yeteneğini de arttırmaktadır. Bir taraftan toplum kendini yeni örgütlenme biçimleriyle kendini yeniden üretmekte bu sayede bazı kurumların yerini yenilerinin almasıyla kurumların da değişimini tetiklemektedir. Başka bir ifadeyle yeni sosyal hareketlere zemin hazırlayarak toplumun değişim hakkındaki önyargısını kırmakta ve değişimin yönü konusunda daha çok bilinçlenmesine yol açmaktadır.

Sosyal inovasyonlar toplumun marjinal gruplar için ekonomik kalkınma, sağlık ve eğitim hizmetleri gibi önemli toplumsal sorunlara yeni çözüm yolları sunmaktadır (Datta, 2011). Sosyal inovasyon müzmin sağlık sorunlarıyla boğuşan veya çeşitli nedenlerle engelli hale gelmiş insanların örgütlenerek diğer insanları bilinçlendirerek değişimlerine veya en azından farkındalık yaratmalarına katkı sağlamaktadır. Bundan dolayı sosyal inovasyonlar bilimsel olarak ortaya çıkarılan gerçekler bilginin yeni kullanım alanlarına olanak sağlamaktadır (Hochgerner, 2012). Bu bilgilerin bilim insanları ve aydınlar tarafından topluma anlatılması sayesinde toplum yeniden bilgilenmekte ve bilinçlenmektedir. Örneğin, genetiği değiştirilmiş organizmalarla (GDO) ilişkili hastalıklarda artış söz konusudur. Tarımsal ilaç ve tohum üreten firmalar ile gıda üreten firmalar arasındaki (çıkara dayalı) ilişkiler açığa çıkarıldıkça tüketicilerde artan tepki toplumun değişmesine yol açmaktadır.

Sosyal inovasyonlar ağ ve güven temeline dayanmaktadır (Harrison, 2012) ve yüksek büyüme potansiyelinin açığa çıkmasına engel teşkil edebilecek sosyal sorunları çözmeyi amaçlamaktadır (Franz vd, 2012). Sosyal inovasyon tanımlarının uygulama alanına göre çeşitlenmesine rağmen, literatürde sosyal inovasyonun toplum faydasına katkı sağlayacak sosyal olarak arzu edilen çıktılara sahip olması gerektiği yönünde bir fikir birlikteliği vardır (Harrison, 2012).

Kesselring ve Leitner'e (2008) göre sosyal inovasyonlar bireylerin veya sosyal grupların davranışlarını etkileyerek onları amaçlara yönlendiren yeni sosyal gerçekler olan sosyal değişimin bir unsurudur. Jouen (2011) ise sosyal inovasyonu sosyal ihtiyaçları karşılamak amacıyla politikaları daha etkili ve verimli bir şekilde revize etme yolları olarak tanımlamıştır. Bu durumda sosyal inovasyon ülke vizyonu doğrultusunda toplumu yönlendirmeye katkı sağlayan bir süreç olarak da değerlendirilebilir. Bu süreçte, toplum giderek organizasyonel olmakta, birey ise (bağımsız kişilik olmaktan çok) organizasyon insanı haline dönüşmektedir.

Ruiz ve Parra (2013) sosyal inovasyonu ekonomi sosyolojisi bakış açısı ile tanımlama yoluna gitmiştir. Sosyal inovasyon, sosyal örgütlerde ekonomik çıktılara ulaşmak için yenilikçi değişimi başlatabilecek politikalar, tasarım ve uygulamalar sürecidir (Ruiz & Parra, 2013). Cajaiba-Santana (2014) da sosyal inovasyonu sosyoloji bağlamıyla tanımlamıştır. Sosyal inovasyonlar kolektif ve amaç odaklı hareketler tarafından oluşturulan ve sosyal değişimi harekete geçiren yeni sosyal uygulamalardır (Cajaiba-Santana, 2014).

Anderson vd. (2014) sosyal inovasyon tanımlarını odak noktası ve yapısına göre sınıflandırmıştır. İnovasyon kelimesine odaklanan araştırmacılar, sosyal inovasyonun endüstriyel toplumdaki bilgi ve hizmet toplumuna doğru değişimin bir özelliği olduğuna dikkat çekerler. Buna karşın, Degelsegger ve Kesselring (2012) sosyal inovasyonu, organizasyonel yönetim ve araştırma ve değerlendirme faaliyetlerinin yeni bir paradigması olarak kavramanın daha doğru olacağını önerirler. Buna göre, bütün inovasyonlar sosyal etkiye sahiptir ve bundan dolayı sosyal inovasyon için yeni bir tanım aramaya gerek yoktur (Anderson vd., 2014).

Sosyal inovasyon tanımlarında odaklanılan bir diğer sıfat 'sosyal' kelimesidir. Bu kapsamdaki sosyal inovasyon tanımları birey ihtiyaçlarının karşılanması, bireyleri ve grupları güçlendirmeyi ve sosyal ilişkileri değiştirmeyi öngörmektedir (Anderson vd., 2014). Teknolojik gelişmeler nedeniyle, insanlar, bir yandan birbirine yakınlaştırırken diğer yandan ise ilişkilerin karakterini değiştirmektedir. Teknoloji ve insan ilişkisi sosyal inovasyonu sinerji olarak karşımıza çıkarmaktadır.

Bazı sosyal inovasyon tanımları ise amaç ve çıktıya odaklanmaktadır. Bu kapsamda literatürde yaygın olarak sosyal inovasyon, sosyal sorunları mevcut çözümlere göre daha etkili, verimli ve sürdürülebilir ve aynı zamanda (bireysel değil) toplumsal değer yaratan yeni çözüm yolları olarak görülmektedir (Phills vd., 2008). Bu bağlamda sosyal inovasyon bir ürün, üretim süreci, teknoloji, düzenleme, bir sosyal hareket veya bunların karması olabilmektedir (Phills vd., 2008). Dolayısıyla çok çeşitli sektörlerin ve her düzeyde toplumun aktivitelerini kapsayan farklı sosyal inovasyon tanımları sosyal inovasyon konusunu genişletmiştir (Anderson vd., 2014).

Sosyal inovasyonlar araştırma kurumları, işletmeler veya bağımsız kuruluşlar gibi birçok aktör tarafından başlatılabilir ve amaç karşılaşılan toplumsal sorunlara daha etkili, verimli ve sürdürülebilir çözümler bulmaktır (Edvinsson, 2015). Sosyal inovasyonlar hem çıktısı hem de süreci bağlamında sosyaldır. Sosyal inovasyona dahil olan paydaşlar bireyin güçlendirilmesi için yeni yollar ve yeni sosyal ilişkiler geliştirme temelinde toplumsal sorunlara çözüm aramaktadır. Bu ise yeni ürün ve hizmetlerin tasarımında, örgütlenmesinde ve dağıtımında ve giderek örgütler arası ilişkilerde değişimi gerektirmektedir (Hochgerner, 2013). Bunda dolayı sosyal inovasyon örgütler arası ilişkileri, kümelenmeyi ve örgüt içi ilişkileri de etkilemektedir.

Sosyal inovasyonlar sosyal sorunlara faydalı çözüm arama yolları olduğundan dolayı sistemli değişime odaklanan geniş yelpazede sosyal inovasyonlar oluşturmak ve uygulamak büyük bir çaba gerektirmektedir (Hochgerner, 2012). Bundan dolayı da Prahalad ve Ramaswamy (2004) sosyal inovasyon süreci için altı ilke belirlemiştir. Bunlar; (1)sosyal sorunun belirlenmesi, (2)paydaşlar ile işbirlikçi ilişkiler, (3)sosyal faaliyetlerin oluşturulması, (4)pazarın ilgisini çekmek, (5)sosyal ilişkiler ve sistemlerde değişim, (6)sosyal değer

yayılması. Öte yandan, sosyal inovasyonun başarılı olabilmesi bazı koşullara bağlıdır. Birincisi sosyal inovasyon etkili bir sosyal etkileşim ile sosyal ihtiyaçları karşılamalıdır (Mulgan vd., 2007). İkincisi sosyal inovasyona yeni bir süreç veya ürün dahil edilmelidir (DESI Network, 2011). Üçüncüsü paydaşlar sosyal inovasyon süreçlerine katılmalıdır (Cajaiba-Santana, 2013). Dördüncüsü bireye değil tüm topluma değer yaratmalıdır (Harrisson, 2012). Beşincisi uzun vadeli ve sürdürülebilir olmalıdır (Harrisson, 2012).

Literatür derinlemesine incelendiğinde zimni olarak da olsa sosyal inovasyonun toplumların yeniden yapılanmasında ya da kendini yeniden üretmesinde çok önemli bir rol üstlendiğine vurgu yapıldığı görülmektedir.

3. Sosyal İnovasyon ve Sosyal Değişim

Sosyal inovasyon literatürü incelendiğinde tartışmaların ana noktasını sosyal inovasyon ve sosyal değişim arasındaki ilişkinin oluşturduğu görülmektedir. Tarde'nin sosyal teorisi ve sosyal inovasyon ile ilgili yapılan tartışmalar dikkate alındığında kapsamlı bir sosyal inovasyon kavramı ve sosyal değişimle ilişkisi ile ilgili model geliştirmek mümkün olabilir (Howaldt vd., 2014). Günümüze kadar sosyal inovasyon sosyal değişim teorilerinde sadece alt boyut olarak rol almıştır. Sadece Zapf ve Ogburn gibi birkaç sosyal değişim teorisyeni direk olarak sosyal inovasyon konusuyla ilgilenmiştir.

Zapf (1994) modernizasyon teorisinde açık bir şekilde sosyal inovasyon ve sosyal değişim arasında ilişki kurmuştur. Zapf'a (1994: 28) göre sosyal inovasyonlar amaca ulaşmak için yeni yollar, yeni örgütsel türler, yeni düzenlemeler ve yeni yaşam tarzlarıdır. Bundan dolayı sosyal inovasyonlar sosyal değişimin yönünü değiştirmekte ve sorunları mevcut uygulamalardan daha etkin bir şekilde çözmektedir. Bu yüzden, sosyal inovasyonlar taklit edilmeli ve kurumsallaştırılmalıdır (Zapf, 1994: 28).

Ogburn'a (1969) göre, inovasyonlar maddi ve manevi kültürün mevcut unsurlarının modernize edilmiş yeni türlerin karmasıdır. Bundan dolayı icatlar sosyal evrimi gözlemlemede bize temel oluşturmaktadır (Ogburn, 1969). Yazar, icadın, birikimin, değişimin ve uyumun etkileşimine inanmış ve bunları kültürel gelişmenin temel unsurları olarak görmüştür. Bundan dolayı da sosyal gelişim ve sosyal değişimi açıklamak için bir model geliştirmiştir. Ogburn'un sosyal değişim modelinde sosyal değişim teknolojik veya sosyal icatların başkaları tarafından uyum süreci olarak görülmüştür. Aynı zamanda sosyal değişim kültürel boşluktan dolayı uyumun arttırılması için gerekli olan sosyal inovasyonlar olarak da tanımlanmaktadır. Kongar (2002: 170) kültürel boşluğun kısa ve öz bir şekilde; bir kültürün, birbiriyle ilişkili olan iki parçasından biri, öbüründen daha önce ya da daha fazla değiştiğinde ortaya çıkan uyumsuzluk durumu olduğunu belirtmiştir. Kongar'a (2002: 170) göre Ogburn kültürel boşluk daha çok maddi kültürü meydana getiren teknoloji alanında ortaya çıkan icatlara uygun toplumsal örgütlenmenin olmamasından doğmaktadır. Bu noktada sosyal inovasyonlar icatlara ve teknolojilere uyum aşamasında geri planda kalmış toplumları örgütleyerek kültürel boşluk sorununu çözebilir.

Sosyal inovasyonun sosyal değişim koşulu olduğunu anlamak için şunların analiz edilmesi gerekmektedir (Howaldt & Schwarz, 2010):

- Sosyal inovasyonun farklı toplumsal yapılarda yaygınlık derecesi,
- Sosyal inovasyonun hangi düzeyde kurumsallaştırıldığı,
- Oluşturulan sosyal inovasyonların toplum tarafından benimsenme ve uyum düzeyi.

Sosyal inovasyonun başarılı olması ve bunun sonucunda sosyal değişim yaratması yedi özelliği taşımasına bağlıdır (Miles & Huberman, 1994);

- Yeni toplumsal fikirler oluşturmak,
- Yenilikçi/yaratıcı (inovatif) yaklaşımlar oluşturmak, test etmek ve onaylamak,
- Başarılı uygulamaları toplamak, yaymak ve transfer etmek,
- Sistemleri ve kurumları bir araya getirmek ve sinerji oluşturmak,
- Deneme yoluyla test etmek,
- Değişim kapasitesi yaratmak,
- Yapılarda, kurumlarda ve örgütlerde değişimi desteklemek.

4. Sosyal İnovasyon Kavramsal Model

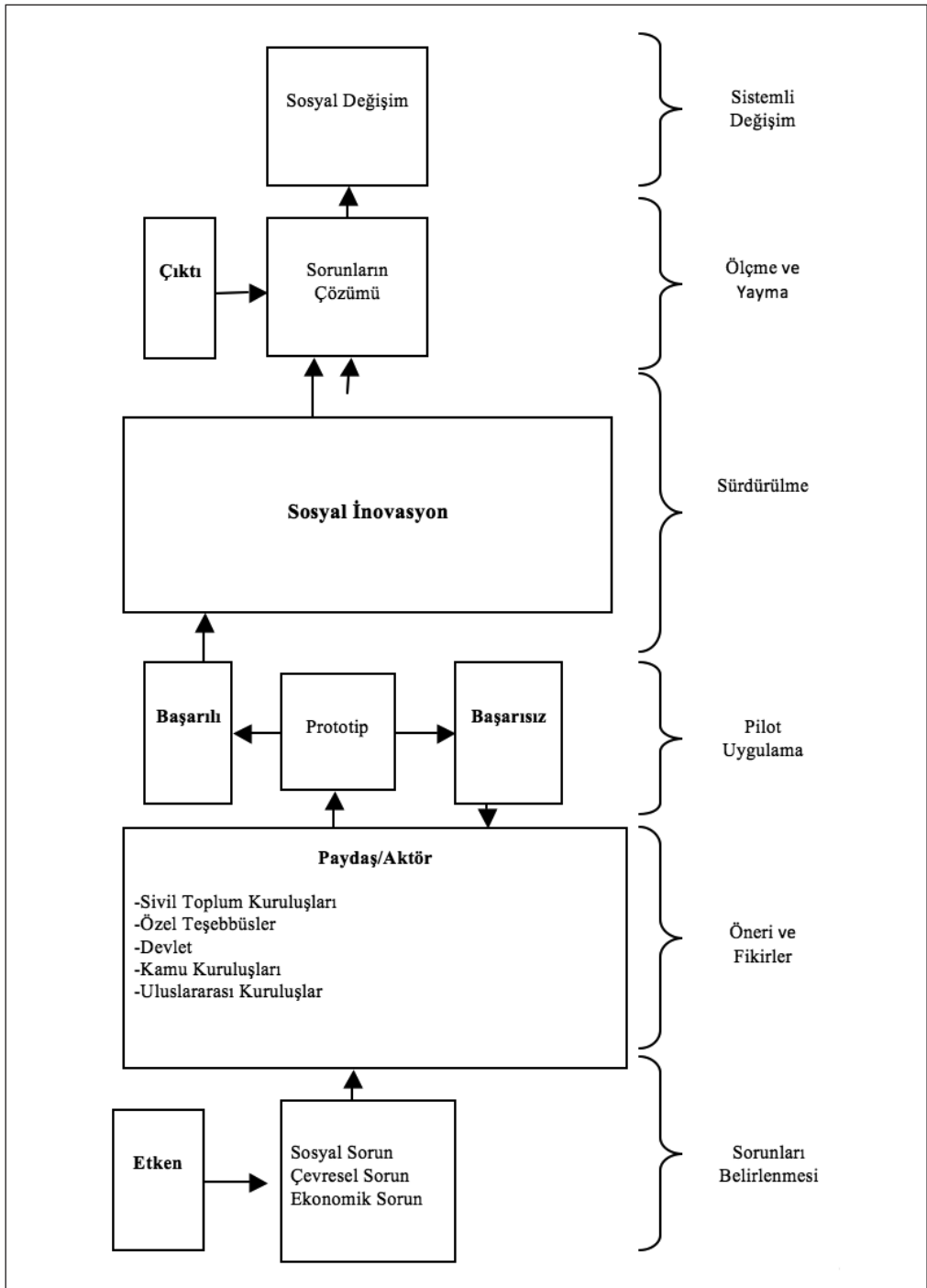
Çalışma kapsamında literatür taraması, sosyal inovasyon tanımları ve sosyal değişim tartışmaları sonucu Şekil 1'deki kavramsal model sosyal inovasyon süreci temel alınarak önerilmiştir.

Önerilen modelin başlangıcında sosyal sorunlar, çevresel sorunlar ve ekonomik sorunlar sosyal inovasyonun hem koşulu hem de etkeni olarak belirlenmiştir. Sürecin ikinci aşamasında yeni öneri ve fikirler geliştirilmelidir. Bunu modelin paydaş ve aktörleri olan sivil toplum kuruluşları, özel teşebbüsler, kamu kuruluşları ve uluslararası kuruluşlar gerçekleştirecektir. Üçüncü aşamada öneri ve fikirlerin uygulaması olarak ilkörnekleme (prototip) ortaya konulmalıdır. İlkörnekleme sonucu yeni fikirlerin başarılı olup olmayacağı sonucuna ulaşılır. Bu pilot uygulama aşamasında, başarısız olan ilkörnekleme onu üreten aktörlere geri gönderilerek revizyonu sağlanmalıdır. İlkörnekleme başarılı olmuş ise sosyal inovasyon olarak kabul edilmeli, uygulamaya konulmalıdır. Dördüncü aşamada kabul gören fikirlerin sürdürülebilir hale dönüştürülmesi sağlanmalıdır. Uygulama sonucu çıktı olarak sosyal, ekonomik ve çevresel sorunlar sürdürülebilir bir şekilde çözüme kavuşmakta ve diğer aşamaya geçilmekte; Bu aşama ise ölçme ve yayma aşamasıdır. Oluşturulan sosyal inovasyonlar toplumun her kesimine ulaştırılarak yayılmalıdır. Bunun sonucunda sosyal değişim süreci başlamış olmaktadır. Son aşama ise sosyal inovasyonun sistemli değişim aşamasıdır.

5. Sonuç

Bu çalışmada geliştirilen, sosyal inovasyonun kavramsal model önerisine uygun olabilecek sosyal inovasyon tanımı şudur: *Sosyal inovasyon, koşul ve etkenlerini, sosyal, çevresel ve ekonomik sorunların belirlediği, çok çeşitli aktör ve paydaş tarafından uygulamaya konulan ve amacın sadece sosyal sorunları mevcutlara göre daha etkili ve verimli çözmek olduğu, bunun sonucunda da arzulan sistemli sosyal değişimin yaşandığı bir süreçtir.*

Şekil 1: Sosyal İnovasyon Kavramsal Model Önerisi

Ancak, sosyal inovasyon konusu Max Weber ve Schumpeter'in çalışmalarına kadar uzanan bir geçmişe sahip olduğu bilinmektedir. Sosyal inovasyon fikrinin eski olmasına rağmen, günümüzde sosyal inovasyon kavramı teorileştirilmek istenmektedir ve konu ekonomiden işletmeye, sosyolojiden bölgesel kalkınmaya çok çeşitli alanlarda kullanılmaktadır. Bundan dolayı da literatürde çok çeşitli sosyal inovasyon kavramı mevcuttur. Bu tanımların ortak noktaları olduğu gibi farklı oldukları noktalar da söz konusudur. Fakat genel olarak sosyal inovasyonun amacının sosyal sorunları çözmek olduğu kabul edilmektedir.

Öte yandan sanayi devriminden sonra kırsaldan kentlere olan göçler kentleşmeyi hızlandırmıştır. Hızlı kentleşme ise beraberinde ekonomik, sosyal ve çevresel sorunları meydana getirmiştir. Kentleşmeye koşut olarak teknolojik gelişmeler de hızla artmaya başlamıştır. Teknolojinin gelişmesi ve artık hemen çoğu işin teknolojik aletler ve araçlar ile yapılması, bireylerin yeteneklerini değiştirmelerine neden olmuştur. Yeteneklerini teknolojiyi kullanabilecek şekilde değiştirmeyi başaramayıp, teknoloji ile birlikte değişen iş modellerine uyum sağlayamayan bireyler toplum ve iş hayatının dışına itilmeye başlanmıştır. Bu ve benzeri sorunlar günümüzde toplumun karşı karşıya olduğu sosyal sorunların değişik boyutlarda giderek aratması sonucunu doğurmuştur. Teknolojinin sosyal değişime nasıl yön verdiği ile ilgili olarak bir örnek vermek gerekirse Boston fırınında gözlem yapan Sennett (1998) fırınlara bilgisayarların girmesi ile ekmek üretiminin tüm aşamalarının artık otomatikleştiğini söylemektedir. Fırın işçileri artık ürettikleri somunları görmemeye başlamıştır. Ayrıca işçilerin bu makineleri tamir etmesi ve makineler bozulduğunda elle ekmek yapmaları mümkün değildir. Bilgisayar programına bağımlı emekçiler olarak, hiçbir pratik bilgiye sahip değiller. İşçiler becerilerin kaybettikleri için yabancılaşmaktadır. Fakat bunun sonucu olarak Boston fırın sahipleri birer yurttaş gibi davranarak kar ve personelini topluma paylaşmakta ve ustabaşı Rodney Everts her hafta bir gün yerel bir teknik okulda fırıncılık dersi vermektedir (Sennett, 1998). Bu uygulama ise teknolojinin sosyal inovasyon yaratmadaki konumunu ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada literatür taramasına dayalı olarak sosyal inovasyon kavramsal modeli önerilmiştir. Sosyal inovasyonu başlatan unsurlar ekonomik, çevresel ve sosyal sorunlardır. Bu sorunları çözmek için çeşitli aktörler tarafından yeni fikirler oluşturulmaktadır. Bu fikirlerin önce pilot uygulaması yapılmakta ve başarılı olanlar topluma yayılarak sosyal inovasyon her kesime ulaştırılmaktadır. Amaç toplumun sorunlarını mevcut çözüm yollarına göre daha etkili, verimli ve sürdürülebilir bir şekilde çözmektir. Sosyal inovasyon sonucunda ise sorunlar çözülmüş ve sosyal değişim yaşanmaya başlanmış olacaktır. Sosyal inovasyon literatüründe sosyal inovasyon sonucu topluma fayda sağlayan olumlu sosyal değişim yaşandığı belirtilmektedir. Fakat prototip uygulama gerçekleştirilmeden sosyal gruplara ve topluma yayılan sosyal inovasyonların başarısız olması sonucu toplumda sosyal değişimin yönü değişebilir. Bundan dolayı arzulanmayan ve kasıtlı olmadan ortaya çıkan sosyal değişimler yaşanabilir. Bu gibi sorunların önüne geçmek için sosyal inovasyonların öncelikle pilot olarak uygulanması gerekmektedir.

Kaynakça

- Alvord, H. S., Brown, D. L., & Christine, W. L. (2004). Social entrepreneurship and societal transformation: An exploratory study. *Journal of Applied Behaviour Science*, 40(3), 260-282.
- Anderson, T., Curtis, A., & Wittig, C. (2014). Definition and theory in social innovation. *Social Innovation Blog*.
- Arrow, K. J. (1963). Uncertainty and the welfare economics of medical care. *American Economic Review*, 53(5), 941-973.
- Becker, S. W., & Whisler, T. L. (1967). The innovative organization: A selective view of current theory and research. *The Journal of Business*, 40(4), 462-469.
- BEPA, (2011). *Empowering people, driving change: Social innovation in the EU*. Bureau of European Policy Advisers.
- Borzaga, C., & Bodini, R. (2014). What to make of social innovation? Towards a framework for policy development. *Social Policy and Society*, 13(3), 411-421.
- Cajaiba-Santana, G. (2013). Image construction in non-profit organizations: A discursive analysis. *Academy of Management Proceedings*. DOI: AMBPP.2013.14406abstract
- Cajaiba-Santana, G. (2014). Social innovation: Moving the field forward. A conceptual framework. *Technological Forecasting Social Change*, 82(February), 42-51.
- Cova, B., & Svanfeldt, C. (1993). Societal innovation and the postmodern aestheticization of everyday life. *International Journal of Research in Marketing*, 10(3), 297-310.
- Datta P. B. (2011). Exploring the evolution of a social innovation: A case study from India. *International Journal of Technology Management & Sustainable Development*, 10(1), 55-75.
- Degelsegger, A., & Kesselring, A. (2012). Do non-humans make a difference? The actor-network-theory and the social innovation paradigm. In H. Franz, H. Josef, J. Howladt (Eds.), *Challenge social innovation. Potentials for business, social entrepreneurship, welfare and civil society* (pp. 57-72). New York: Springer.
- Denning, P., & Dunham, P. (2010). *The innovator's way*. Boston: MIT Press.
- DESIS Network. (2011). *DESIS network design for social innovation and sustainability*. Erişim Tarihi: 03.10.2016, <http://www.desis-network.org>
- Drucker, P. (1998). The discipline of innovation. *Harvard Business Review*, 76(6), 54.
- Edvinsson, L. (2015). *Societal innovation: Some aspects on work in progress*. Paris: New Club of Paris.
- Franz, H. W., Hochgerner, J., & Howaldt, J. (2012). *Challenge social innovation. Potentials for business, social entrepreneurship, welfare and civil society*. New York: Springer.
- Giddens, A. (1984). *The constitution of society. Outline of the theory of structuration*. Berkeley, Los Angeles: The University of California Press.
- Harrison, R. T. (2012). From surviving to thriving: Leadership, vision and community in the social enterprise, *Frontiers of Entrepreneurship Research*, 32(19), Article 16.

- Heckman, J., & Navarro-Lozano, S. (2004). Using matching, instrumental variables and control functions to estimate economic choice models. *The Review of Economics and Statistics*, 86(1), 30-57.
- Hochgerner, J. (2012). New combinations of social practices in the knowledge society. In H. Franz, H. Josef, J. Howladt (Eds.), *Challenge social innovation. Potentials for business, social entrepreneurship, welfare and civil society* (pp. 87-104). New York: Springer.
- Hochgerner, J. (2013). Social innovations and the advancement of the general concept of innovation. In C. Ruiz Vinals, C. Parra Rodriguez (Eds.), *Social innovation: new forms of organisation in knowledge-based societies* (pp. 12-18). London: Routledge.
- Howaldt, J., & Schwarz, M. (2010). *Social innovation: Concepts, research fields and international trends. IMO international monitoring, IMA/ZLW & IFU – RWTH Aachen University, Aachen.*
- Howaldt, J., Kesselring, A., Kopp, R., & Schwarz, M. (2014). Social Theory. In J. Howaldt, A. Butzin, D. Domanski, C. Kaletka (Eds.), *Theoretical approaches to social innovation: A critical literature review* (pp. 9-33). Dortmund: Springer.
- Howaldt, J., Oeij, P. R. A., Dhondt, S., & Fruytier, B. (2016). Workplace innovation and social innovation: An introduction. *Word Review of Entrepreneurship, Management and Sustainable Development*, 12(1), DOI: 10.1504/WREMSD.2016.073433.
- Jessop, B., Moulaert, F., Hulgard, L., & Hamdouch, A. (2013). Social innovation research: A new stage in innovation analysis?. In F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood, A. Hamdouch (Eds.), *The international handbook on social innovation collective action, social learning and transdisciplinary research* (pp 110–130). Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Jouen, M. (2011). *Social experimentation in Europe*. Social Innovation Europe, London, Studies and Researches, no. 66.
- Kaimen, M. L., & Schwartz, N. L. (1982). *Market structure and innovation*. Cambridge: Cambridge Surveys of Economic Literature, Cambridge University Press.
- Kallen, H. (1932). Innovation. In E. R Seligman, A. Saunders Johnson (Eds.), *Encyclopaedia of the social sciences* (pp. 58–61). New York: Macmillan Publishers.
- Kesselring, A., & Leitner, M. (2008). *Social innovation in business*. Wien: Social Innovation Center.
- Kongar, E. (2002). *Toplumsal değişim kuramları ve Türkiye gerçeği*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Lethola, V. V., & Stahle, P. (2014). Societal innovation at the interface of the state and civil society, innovation. *The European Journal of Social Science Research*, 27(2), 152-174.
- MacCallum, D., Moulaert, F., Hiller, K., & Haddock, V. (2009). *Social Innovation and Territorial Development*. Franaham: Ashgate.
- Miles, M. B., & Huberman, A. M. (1994). *Qualitative data analysis*. 2nd ed, Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Moulaert, F. (2009). Social innovation: Institutionally embedded, territorially. In D. MacCallum, F. Moulaert, K. Hiller, V. Haddock (Eds.), *Social innovation and territorial development* (pp.11–24). Franaham: Ashgate.

- Moulaert, F., Martinelli, F., Swyngedouw, E., & Gonzalez, S. (2005). Towards alternative model(s) of local innovation. *Urban Studies*, 42(11), 1969–1990.
- Mulgan, G., Tucker, S., Ali, R., & Sanders, B. (2007). *Social innovation: What it is, why it matters and how it can be accelerated*. Oxford: Said Business School.
- Ogburn, W. (1969). *Kultur und Sozialer Wandel. Soziologische Texte*. Berlin: Luchterhand.
- Ogburn, W. (1966). *Social change with respect to culture and original nature*. Oxford: Delta Books.
- Parsons, T. (1951). *The social system*. New York and London: The Free Press ve Collier MacMilan.
- Phills, J. A., Deiglmeier, K., & Miller, D. T. (2008). Rediscovering social innovation. *Stanford Social Innovation Review*, 6(4), 34–43.
- Prahalad, C. K., & Ramaswamy, V. (2004). Co-creation experiences: The next practice in value creation. *Journal of Interactive Marketing*, 18(3), 5–14.
- Ridley-Duff, R., & Bull, M. (2011). *Understanding social enterprise: Theory and practice*. London: Sage Publications.
- Ruiz, C., & Parra, C. (2013). *New forms of organization in knowledge-based societies: Social innovation*. New York: Routledge.
- Schumpeter, J. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. Cambridge: Harvard University Press.
- Sennett, R. (1998). *Karakter Aşınması*. (Çev. B. Yıldırım). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Sustainable Living. Erişim Tarihi: 06.06.2016, <https://www.unilever.com/sustainable-living>
- Tarde, G. (1903). *The laws of imitation*. New York: Henry Holt and Company.
- Weber, M. (1922). *Max Weber: The theory of social and economic organization*. (Çev., A. M. Henderson, T. Parsons). Eastford: Martino Fine Books.
- Zapf, W. (1994). Über soziale Innovationen. In W. Zapf (Eds.). *Modernisierung, wohlfahrtsentwicklung und transformation: Soziologische aufsätze 1987 bis 1994*, ISBN 3-89404-143-9 (pp. 23-40). Berlin: Edition Sigma.